

**מודל עבודה לשיתוף פעולה
ותיאום בין-משרדי
בבריאות הנפש לילדים ונוער
במחוז חיפה והצפון של משרד
הרווחה והביטחון החברתי:
הערכה ראשונית וטיוב המודל**

הילה רימון-גרינשפן אריאל גורבט

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
תרגום לאנגלית (תקציר): ברכה מ. בורכוף
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

המחקר הוזמן על ידי משרד הרווחה והביטחון החברתי ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | טבת תשפ"ד | דצמבר 2023

רקע

המפגש של העובדים הסוציאליים (להלן: עו"ס) במחלקות לשירותים חברתיים (להלן: מש"ח/מש"חים) עם נושאי בריאות הנפש הוא יום-יומי, והוא אחד הממשקים המרכזיים, המורכבים והמאתגרים ביותר בעבודתם. במשרד הרווחה והביטחון החברתי (להלן: משרד הרווחה) הולכת וגוברת ההכרה בחשיבות הנושא של בריאות הנפש בעבודת המשרד ובצורך בממשקים בין-משרדיים (שיתופי פעולה מובנים עם משרדים נוספים) כדי לתת מענה הולם בתחום בריאות הנפש. ביטוי להכרה זו הוא מודל העבודה הניסיוני לשיתוף פעולה ותיאום בין-משרדי בבריאות הנפש לילדים ונוער אשר צמח במחוז חיפה והצפון של משרד הרווחה ופועל משנת 2019. זהו מיזם לשיתוף פעולה בין משרד הרווחה ומשרד הבריאות, ומטרתו לתת **מענה מתואם** ויעיל יותר לילדים ונוער לאחר אשפוז פסיכיאטרי הזקוקים לסידור חוץ-ביתי בתום האשפוז. לגיבוש המודל וליישומו אחראי שירות הפיקוח של משרד הרווחה במחוז חיפה והצפון. מודל העבודה הניסיוני כולל: פורום מחוזי משותף לאנשי מקצוע ממשרדי הרווחה והבריאות וגורמים נוספים; רפרנטים לבריאות הנפש במש"חים; הנחיות למתן מענה מתואם אשר פורסמו למש"חים במחוז ולשלושת בתי החולים במחוז; ימי עיון, הכשרה, הסברה והעלאת מודעות; ותיווך וגישור בין מש"חים לצוותי בתי החולים.

משרד הרווחה מעוניין לאמץ את מודל העבודה הניסיוני כמדיניות ולהעתיקו גם למחוזותיו האחרים. מכאן החשיבות בהבנת המודל, בהמשגתו ובבחינת אופן יישומו בשטח. לכן פנה שירות הפיקוח במחוז חיפה והצפון אל מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה להעריך את יישום מודל העבודה הניסיוני ולסייע בטיובו ובהמשך גיבושו במידת הצורך.

מטרות המחקר

1. לבחון את הצורך במודל העבודה בקרב אנשי המקצוע והורים לילדים ונוער שחוו אשפוז פסיכיאטרי
2. לבחון את יישום המודל הניסיוני:
 - התנהלות הפורום המחוזי הבין-משרדי
 - תפקיד הרפרנט לבריאות הנפש במש"חים
 - תפקיד מנהלי המש"חים והמפקחים במחוז
 - יישום ההנחיות – גורמים המעודדים אימוץ המודל ויישום ההנחיות וחסמים לכך
 - מועילות המודל, שביעות הרצון ממנו, עד כמה הוא מובן לצוותים והשפעתו על שיתוף הפעולה בין הגורמים
3. לסייע בטיוב מודל העבודה לשיתוף פעולה ומתן טיפול מתואם
4. לבחון גורמים המעודדים יישום של מודל העבודה וכן חסמים ואתגרים באימוצו כמדיניות וביישומו

שיטת המחקר

1. **41 ראיונות חצי-מובנים** עם אנשי מקצוע ממוגוון תחומים במטה הארצי של משרד הרווחה ובמחוז חיפה והצפון ועם אנשי מקצוע ממשרד הבריאות במחוז חיפה והצפון
2. **שלושה סקרים מקוונים בקרב אנשי מקצוע:** (א) סקר מקוון בקרב הרפרנטים לבריאות הנפש במש"חים; (ב) סקר מקוון בקרב מנהלי מש"חים במחוז חיפה וצפון; (ג) סקר מקוון בקרב מפקחים במחוז חיפה והצפון
3. **סקר מקוון בקרב הורים** – שאלון מקוון עם שאלות פתוחות הופץ למשתתפים בקבוצה מקוונת ארצית של הורים לילדים ובני נוער שחוו אשפוז פסיכיאטרי בשנים האחרונות או עדיין מאושפדים
4. **סקירה של ספרות אפורה:** סקירה של ספרות אפורה רלוונטית למיזם, כגון מסמך הנחיות וסיכום ימי עיון

ממצאים

ממצאי המחקר מראים כי נושאי בריאות הנפש מעסיקים את העו"ס במש"חים יום-יום, והם נתפסים כאתגרים מקצועיים מורכבים בעבודה השוטפת במש"ח. עם זאת העו"ס במש"חים מרגישים כי אין להם די כלים או ידע מתאים כדי להתמודד עם נושא בריאות הנפש בעבודתם, וכי חסרים להם גם משאבי תקציב וזמן לכך. גם החוסר במעני טיפול ושיקום בקהילה אחרי אשפוז או כדי למנוע אשפוז, מוסיף לקשיים ולאגרים בהתמודדות עם התחום במש"ח. זאת נוסף על עומס העבודה הרב שהעו"ס במש"חים מתמודדים איתו יום-יום.

ממצאי המחקר מעלים בבירור את נחיצות המודל הניסיוני לשיתוף פעולה ותיאום בין-משרדי בבריאות הנפש לילדים ונוער אשר צמח במחוז חיפה והצפון, את חשיבותו, יעילותו ותרומתו הרבה למתן מענה מתואם בין שירותי משרד הרווחה ושירותי משרד הבריאות. עם זאת, תהליך ההטמעה והיישום של המודל נתקל בחסמים שיש להביא בחשבון ולפתור כדי לאפשר את אימוץ המודל כמדיניות של משרד הרווחה ואת היישום המוצלח שלו.

סיכום

ממצאי המחקר עלה כי למודל העבודה יש יתרונות מובהקים ובהם חיזוק ההבנה ההדדית של תהליכי העבודה השונים וקצב העבודה השונה בכל משרד. הבנה הדדית זו היא בסיס לשיתופי פעולה ולניסיונות להתאים תהליכי עבודה וקצב עבודה. בהמשך לכך, במסגרת העבודה על פי המודל נקבעו הנחיות והוסדרו דרכי העבודה ושיתופי הפעולה. דבר זה אפשר יצירת הליך עבודה סדור יותר במש"חים והגדרה ברורה יותר של תחומי האחריות של כל שותף במודל, כמו גם ייעול תהליך העבודה והשקעת המשאבים.

המלצות

כדי לאפשר את המשך קיומו של מודל העבודה, חשוב שמשרד הרווחה יאמצו בתור מדיניות רשמית. אפשר לעשות זאת, למשל, באמצעות שילוב המודל בתקנות הקיימות לעבודה סוציאלית. כמו כן יש להקצות משאבים הולמים לכך, ובכלל זה להקצות תקן לתפקיד רפרנט לבריאות הנפש במש"חים, בדומה לתפקידי התמחות נוספים במש"ח. נוסף על כך יש למנות ממונה לנושא בריאות הנפש במטה המשרד. תפקידו של הממונה יהיה גם להעלות את המודעות לנושא בריאות הנפש במטה המשרד וביתר המחוזות.

דברי תודה

תודתנו נתונה למרואיינות ולמרואיינים במחקר, אנשי ונשות מקצוע ממשרד הרווחה והביטחון החברתי וממשרד הבריאות, על השיתוף בניסונם, חוויותיהם ותובנותיהם.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
2	1.1 מודל העבודה הניסיוני לשיתוף פעולה ותיאום בין-משרדי בבריאות הנפש לילדים ונוער במחוז חיפה והצפון
4	2. המחקר
4	2.1 מטרת המחקר
4	2.2 שיטה
5	2.3 ניתוח הנתונים
5	2.4 אתיקה במחקר
7	3. ממצאים
7	3.1 הצורך במודל עבודה לשיתוף פעולה ותיאום בין-משרדי במחוז חיפה והצפון במשרד הרווחה
9	3.2 יישום מודל העבודה הניסיוני – רשמים מן השטח
29	3.3 מודל העבודה לשיתוף פעולה ותיאום בין-משרדי בבריאות הנפש לילדים ונוער במחוז חיפה והצפון: טיוב המודל
33	3.4 תוצר נלווה של מודל העבודה
33	3.5 יישום המודל הניסיוני ואימוץ מדיניות של טיפול מתואם – אתגרים וחסמים
35	4. מגבלות המחקר
36	5. סיכום, דיון והמלצות
36	5.1 סיכום ודיון
37	5.2 המלצות
40	עוד פרסומים של המכון בנושא
41	מקורות

רשימת לוחות

9	לוח 1: נחיצות מודל העבודה לפי דיווחי המפקחים ומנהלי המש"חים במחוז חיפה והצפון
9	לוח 2: נחיצות תפקיד הרפרנט לבריאות הנפש לפי דיווחי הרפרנטים, המפקחים ומנהלי המש"חים במחוז חיפה והצפון
12	לוח 3: מאפייני הרפרנטים לבריאות הנפש במש"ח, על בסיס דיווחי הרפרנטים
22	לוח 4: מספר המקרים שבהם טיפלו הרפרנטים, לפי דיווחי הרפרנטים

רשימת תרשימים

- 2 תרשים 1: רמות של אינטגרציה
- 13 תרשים 2: ידע או ניסיון של הרפרנטים במש"ח בבריאות הנפש, לפי דיווחי הרפרנטים
- 13 תרשים 3: מקור הידע או הניסיון בבריאות הנפש של הרפרנטים לבריאות הנפש במש"ח, לפי דיווחי הרפרנטים
- 14 תרשים 4: הסיבות למינני לתפקיד הרפרנט, לפי דיווחי הרפרנטים
- 14 תרשים 5: הסיבות שבגינן בחרו הרפרנטים להתמנות לתפקידם, לפי דיווחי הרפרנטים
- 15 תרשים 6: הסיבות לבחירת עובד מסוים לתפקיד הרפרנט, לפי דיווחי מנהלי מש"ח
- 16 תרשים 7: תפקיד הרפרנט לבריאות הנפש, לפי דיווחי הרפרנטים, המפקחים ומנהלי המש"ח
- 18 תרשים 8: ההשתתפות בהכשרה לתפקיד הרפרנט בבריאות הנפש במש"ח, לפי דיווחי הרפרנטים
- 19 תרשים 9: תרומת ההכשרה לפי דיווחי הרפרנטים
- 19 תרשים 10: נושאים שעל הכשרת הרפרנטים לכלול, לפי המלצות הרפרנטים, המפקחים ומנהלי המש"חים
- 20 תרשים 11: אתגרים במילוי תפקיד הרפרנט לבריאות הנפש במש"ח, לפי דיווחי הרפרנטים
- 21 תרשים 12: הגורמים שהרפרנט פונה אליהם לייעוץ או להדרכה, לפי דיווחי הרפרנטים
- 21 תרשים 13: הנושאים שהרפרנטים זקוקים בהם לייעוץ, סיוע או הדרכה, לפי דיווחי הרפרנטים
- 23 תרשים 14: תדירות הקשר של הרפרנט לבריאות הנפש במש"ח עם בתי החולים הפסיכיאטריים במחוז, לפי דיווחי רפרנטים
- 23 תרשים 15: דרכים לשיפור הקשר של הרפרנטים עם בתי החולים והמחלקות הפסיכיאטריות, לפי דיווחי הרפרנטים
- 24 תרשים 16: ביסוס/חיזוק הקשר עם בתי החולים הפסיכיאטריים, לפי דיווחי הרפרנטים
- 24 תרשים 17: ביסוס/חיזוק הקשר עם בתי החולים הפסיכיאטריים, לפי דיווחי הרפרנטים, מנהלי המש"ח והמפקחים
- 25 תרשים 18: שיפור/ייעול הטיפול בילדים או בנוער לאחר האשפוז, לפי דיווחי הרפרנטים
- 25 תרשים 19: שיפור/ייעול הטיפול בילדים או בנוער לאחר האשפוז, לפי דיווחי הרפרנטים, מנהלי המש"ח והמפקחים
- 25 תרשים 20: תפקיד מנהל המש"ח במודל העבודה הניסיוני, לפי דיווחי מנהלי מש"חים
- 27 תרשים 21: תפקידי הרפרנט המחוזי לבריאות הנפש, לפי תפיסתם של הרפרנטים, המפקחים ומנהלי המש"חים
- 28 תרשים 22: הבנה כיצד לפעול על פי הנחיות העבודה במודל העבודה, לפי דיווחי הרפרנטים
- 28 תרשים 23: הבנה כיצד לפעול על פי הנחיות העבודה במודל העבודה, לפי דיווחי הרפרנטים, מנהלי המש"ח והמפקחים
- 29 תרשים 24: הרקע המקצועי הרצוי של הרפרנט לבריאות הנפש, לפי דיווחי הרפרנטים, מנהלי המש"ח והמפקחים